

Utbildningsdepartementet

Stockholm
2023-10-31

Vår referens
Pernilla Norlin

Dnr
U2023/01467

Inspel till forsknings- och innovationspropositionen

Sammanfattning av Företagarnas synpunkter

- Basanslagen för forskning bör fördelas baserat på indikatorer för vetenskaplig excellens, samverkan och internationalisering.
- Resurstilldelningen till den högre utbildningen bör reformeras, för att tydligare främja färdigställda examina i tid, kvalitet och arbetslivssamverkan.
- Strategiska innovationsprogram/-områden måste följas upp utifrån nyttan satsningarna gett. Utformningen av sådana satsningar måste ge reella möjligheter för småföretag att delta.
- Idéer som formas i akademien i högre grad behöver kunna omsättas i nya företag. Innovationskontor, inkubatorer och science parks behöver ha tillräckliga resurser för att kunna bidra till detta. Testbäddar måste tillgängliggöras för alla bolag, oavsett storlek och ekonomiska förutsättningar.
- Rörlighet mellan akademien och näringslivet bör premieras. Det kan ske genom bland annat breddade rekryteringsgrunder och incitament för ökad samverkan med näringslivet.
- Små aktörer måste ha ekonomiska möjligheter att försvara sig i patenttvister. Reformen med införandet av patent- och marknadsdomstolarna behöver utvärderas.
- Sveriges höga marginalskatter har skadliga effekter på nyttjandet av humankapital och bör sänkas.
- FoU-avdraget bör förbättras, bland annat genom att flytta granskningen till mer kvalificerade handläggare, ge tydligare och bredare definition av FoU i avdragets bemärkelse och förenkla den praktiska hanteringen.
- Det bör göras lättare för internationella forskare och studenter att kvarbli i Sverige, bland annat genom ett fast track-visum för forskare och utökade möjligheter för internationella studenter att kvarbli efter examen under jobbsökarperioden.

Stor innovationskraft hos småföretagen

Sedan 1990 har 4 av 5 nya jobb skapats i små och medelstora företag, vilket gör de små företagen till de enskilt största arbetsgivarna i Sverige. En förutsättning för att småföretagen ska kunna fortsätta anställa och bidra till vårt gemensamma välbefinnande är att de hittar rätt kompetens och att de kan utveckla sina erbjudanden i takt med omvärldens föränderliga krav och förutsättningar. Globalisering, automatisering, teknisk utveckling, klimatförändringar och oförutsedda händelser ger en hög förändringstakt och ställer stora krav på att företagen anpassar sig för att vara fortsatt konkurrenskraftiga.

Tjänste- och produktutveckling sker i stor utsträckning som en direkt följd av marknadens efterfrågan. Genom sin innovationskraft och rörlighet är de små bolagen viktiga för jobbskapande samt för industrins utveckling och förnyelse. Det är dock inte alltid enkelt för små bolag att växa och utvecklas

Företagarna

Besöksadress: Rådmanngatan 40 | Postadress: 106 67 Stockholm
www.foretagarna.se | info@foretagarna.se | 08-406 17 00

på egen hand. Småföretagen har stor kapacitetsbrist i form av tid och resurser vilket begränsar möjligheten att växla upp befintliga idéer och att utveckla nya innovativa lösningar. Insatser riktade till tillväxtbolag är relativt få, samtidigt som bristen på kompetens är stor och den inhemska marknaden är liten. Konsekvensen blir att många företag går miste om att utveckla de nya kunskaper, varor och tjänster som krävs för att kunna växa och säkra långsiktig relevans och överlevnad.

Samhällsutmaningar

Sverige investerar 3,5% av BNP i forskning och innovation, genom både offentliga och privata medel. Offentliga FoI-investeringars framgång kan dock inte mätas utifrån hur mycket pengar som avsätts, utan vad de leder till i form av output. Mått på output kan vara av flera slag, såväl inomakademiska (citeringar, publiceringar) som mer näringslivsinriktade (patent, nya företagsetableringar med grund i arbete vid universitet och högskolor).

Företagarna ser det som angeläget att regeringen följer upp offentliga FoI-investeringar, oavsett hur de sker, med relevanta outputmått. Även om det inte går att fånga hela näringslivsdynamiken som uppstår genom spridning och nyttiggörande av forskningsresultat i uppföljningar, är det viktigt att fokus ligger på hur FoI-investeringar kommer det omgivande samhället till nytta. Måten måste också kontinuerligt utvecklas. Antal och andel patent är exempelvis ett vanligt använt mått på innovation, men om det inte fångar upp hur sökta och godkända patent används för att utveckla nya produkter och tjänster, blir det ett intermediärt och därmed otillräckligt mått.

Internationell ekonomisk forskning påvisar att produktivitet är avgörande för långsiktig tillväxt. Stora delar av västvärlden dras sedan finanskrisen 2008-09 med bristande produktivitet utveckling. Innovation, och att innovationer sprids och sätts i användning i ekonomin, är en nyckel till ökad produktivitet. Sveriges regering bör därför tillse att och följa upp hur de investeringar som görs i forskning och innovation kommersialiseras och omsätts i ökad produktivitet. Detta gäller både för den privata och offentliga sektorns produktion.

Processen med de forsknings- och innovationspolitiska propositionerna är speciell, i det att avnämare och intressenter får ge sina inspel i förväg – till skillnad från gängse lagstiftningskedja, där utredningsbetänkanden eller regeringspromemorior remitteras för synpunkter, och remissinstanser därigenom kan bedöma vad regeringens avsikt är. Denna ordning gör det särskilt viktigt att föregående FoI-proposition följs upp av regeringen, sett till måluppfyllelse och effektivitet.

Företagarnas synpunkter

Finansiering av forskning och högre utbildning

Företagarna ser positivt på det förslag som framförs i KK-stiftelsens inspel (2023-10-27) om en ny fördelning av basanslagen för forskning, baserad på indikatorer för vetenskaplig excellens, samverkan och internationalisering.

Likaså bör resurstilldelningen till den högre utbildningen reformeras, på ett sätt där den prestationsbaserade delen tydligare styr mot färdigställda examina i tid (inte enbart avklarade delkurser), och att nuvarande anslag viktas om till att kompletteras med anslag som främjar kvalitet och arbetslivssamverkan.

I det nyligen framlagda delbetänkandet från forskningsfinansieringsutredningen¹ framgår att den enkät som skickades ut hösten 2022 för att inhämta åsikter om statlig finansiering av forskning och innovation, inte har gått ut till (eller i alla fall inte besvarats av) något mindre företag. Detta innebär en svårighet att bedöma hur forskningsfinansiering kommer mindre företag till nytta, och utgör en brist ur utvärderingssynpunkt.

¹ SOU 2023:19

SIP/SIO – hur fungerar de för små och medelstora företag?

Strategiska innovationsprogram/innovationsområden utvärderas på olika sätt. En återkommande synpunkt är att små och medelstora företag (SMF) ser svårigheter i att delta i FoI-projekt. En kritik som riktats är att det är svårt för SMF att nå 50 procent medfinansiering, då SMF generellt har svårt att avvara personal under längre perioder, vilket krävs vid deltagande i FoI-projekt.² De utvärderingar av sex strategiska innovationsprogram som presenterades i december 2021 visar också på en avsaknad av uppföljning av vad nyttan har varit för SMF av deltagande i programmen.³

De strategiska satsningarna får inte bli till förtäckt industristöd eller ett sätt för myndigheter att ”välja vinnare”. Utformningen av sådana satsningar måste ge reella möjligheter för småföretag att delta.

Innovationskontor, inkubatorer och Science parks

Företagarna vill instämma i de synpunkter som har lämnats av SISP angående att idéer som formas i akademien i högre grad behöver kunna omsättas i nya företag. Innovationskontoren och inkubatorer behöver till detta ha tillräckliga resurser och utvärderas på ändamålsenligt sätt. Den modell för utvärdering som UKÄ presenterade i juni 2023 utgår från en sakkunnigbedömning och anger att indikatorerna bör mäta aktiviteter eller resultat. Fokus bör enligt Företagarna läggas tydligare på resultat.

Vi instämmer likaså i synpunkten från SISP att testbäddar måste tillgängliggöras för alla bolag, oavsett storlek och ekonomiska förutsättningar. Sverige har test- och demonstrationsanläggningar för att idéer tidigt ska kunna testas och utvärderas för att öka innovations- och utvecklingstempot, minska risker och kostnader och snabba på en marknadsintroduktion. Dessa är otillgängliga för många småföretag. Det behövs sänkta trösklar för mindre företag att använda Sveriges testbäddar, exempelvis via startupvänliga avtal.

Rekrytering/rörlighet akademi-näringsliv

För ökad spridning och nyttiggörande av forskning, liksom för akademins utveckling, bör rörlighet mellan akademien och näringsliv premieras. Det kan ske genom breddade rekryteringsgrunder, incitament för ökad samverkan med näringslivet både inom forskningen på lärosätena och grundundervisningen, och spridning av goda exempel på hur ytor gentemot i synnerhet mindre företag breddats på specifika lärosäten.

Ekonomiska möjligheter försvara sig i patenttvister

I studien *Att försvara ett patent – Den lilla aktörens utmaningar i patenttvister*⁴, och i statistik sammanställd av Jegefors & Jörgensen, framgår att risken för höga rättegångskostnader inte sällan utgör hinder för små aktörer att försvara sina immateriella rättigheter. I förlängningen är detta ett problem för innovationssystemet.

Riksdagen gjorde 2022 ett tillkännagivande till regeringen med anledning av Näringsutskottets betänkande om kostnader i mål om patent. I tillkännagivandet uppdrogs regeringen att se över

² Sexårsutvärdering av strategiska innovationsprogrammet SIO Grafen, Technopolis Group, december 2020

³ <https://www.vinnova.se/nyheter/2021/12/ny-utvardering-av-strategiska-innovations-program/>

⁴ Marcus Holgersson et al, MGMT, 2023

handläggningstider och kostnader i civilrättsliga mål om patent med inriktningen att dessa ska hållas nere.⁵ Regeringen bör agera på tillkännagivandet och initiera en sådan översyn.

Utvärdering av patent- och marknadsdomstolarna

Reformen som införde Patent- och Marknadsdomstolen respektive Patent- och Marknadsöverdomstolen 2016, och samtidigt avskaffade Patentbesvärsträtten och Marknadsdomstolen, skulle förbättra processen kring patenttvister. Reformen har dock inte utvärderats ännu. Vid införandet lovade regeringen att uppföljningar skulle göras i tre etapper: två, tre respektive fem år efter de nya domstolarnas inrättande. Uppföljningen skulle ”utgå från en nuvärdesanalys och avse såväl reformens effekt på handläggningstider och kvalitet i dömandet som kostnadskonsekvenser för både enskilda och det allmänna”, samt ”bedöma reformens effekter när det gäller kontinuiteten i dömandet och kompetensuppbyggnaden på lång sikt”. Inom ramen för uppföljningen skulle även behovet av eventuella justeringar av domstolarnas behörighet och andra förändringar av regelverket övervägas.

Vi vet således alltjämt inte om reformen uppnått målsättningarna om snabbare handläggning, ökad kvalitet i granskningarna och ökad tillgänglighet. En utvärdering bör initieras snarast.⁶

Marginalskatter – beskattning av humankapital

Sverige investerar betydande medel i formandet och ökandet av humankapital, genom (bland annat) en omfattande högskolesektor, starkt subventionerade studielån, och skattefria studiebidrag.

Samtidigt har Sverige ett inkomstskattesystem som beskattar användandet av det ansamlade humankapital – genom högkvalificerat arbete eller företagande – med OECD:s näst högsta marginalskatter.⁷ Höga marginalskatter minskar de ekonomiska incitamenten att arbeta mer i högre inkomstskikt, vilket ofta är just högutbildade personer.

För att de investeringar som görs i humankapital ska komma till nytta i samhällsekonomin på bästa sätt bör de högsta marginalskatterna sänkas – till exempel genom att sänka den statliga inkomstskatten och höja skiktgränsen.

Förbättra FoU-avdraget

För närvarande pågår en översyn av FoU-avdraget, som innebär att företag får nedsatta arbetsgivaravgifter för personal som arbetar med forskning och utveckling. Gränsbeloppen i detta skatteincitament har höjts och är för närvarande under förslag att höjas ytterligare.

Den pågående översynen behöver rätta till aspekter av FoU-avdraget som i dagsläget skapar problem. Däribland ingår bland annat att flytta granskningen till mer kvalificerade handläggare än hos Skatteverket, ge tydligare och bredare definition av ”forskning” och ”utveckling” i avdragets bemärkelse och förenkla den praktiska hanteringen genom att gå från månadsrapportering till kvartals- eller årsrapportering.

⁵ Utskottsbetänkande 2021/22:NU22

⁶ <https://www.dagensjuridik.se/debatt/debatt-domstolsreformen-behover-utvarderas/>

⁷ <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/skatt/Skatt-pa-arbete/Marginalskatt/>

Rekrytera och behålla utländsk kompetens

Företagarna anser att Sverige behöver göra det enklare för utländska studenter och forskare att stanna i landet och ta en anställning eller bygga sitt företag. Ett fast-track-visum för forskare och utökade möjligheter för internationella studenter att kvarbli efter examen under jobbsökarperioden vore positivt.

Pernilla Norlin
Samhällspolitisk chef
Företagarna